

Původ a podstata církve

Josef Dolista

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY A METODICKÉ POZNÁMKY¹

Většina otázek na církve v laické veřejnosti má převážně pastorální charakter. Otázky týkající se kněžského celibátu, situace církve v Rakousku nebo v Německu, otázky na dialog církví mezi jejími různými skupinami, na svěcení žen a celibátu, na pravomoc pastoračních asistentů a na řešení majetkoprávních vztahů církve v našem státě mají zcela praktický charakter. Než je možno dát odpověď na tyto otázky, je nutno si vždy položit otázku mnohem závažnější: Co je vlastně církve ve své podstatě? Jaké má poslání? Je církve i dnes tím, čím ji chtěl mít její zakladatel Ježíše Kristus? na tyto otázky je nutno hledat odpovědi v Novém zákoně, i když názory exegetů jsou někdy velmi odlišné.² Věnujme nejdříve pozornost třem základním exegetickým školám.³

1. Liberální exegeze pozoruje Ježíše podle modelu liberálního světa jako velkého individualistu, který osvobodil kultické instituce, soustředil pozornost na etické jednání a svým vystoupením zdůraznil individuální odpovědnost vlastního svědomí. Podle této interpretace Ježíš odmítl kult, změnil náboženství v morálku a v osobní záležitost každého individua, a vlastně církve nezaložil.⁴ Stal se odpůrcem každé instituce, proto sám sebe nezařadil do žádné instituce.

2. První světová válka otřásla pojetím liberálního světa a se silnou akcentací individualismu s vlastní morálkou. Velké politické systémy se opřely o možnosti vědeckého a technického rozvoje, uvěřily, že nová etika se uskuteční na základě racionality a vědecké orientace lidstva. Smysl pro církve byl také obnoven, protože „nový člověk“ mohl být uskutečňován jedině na základě života ve společenství. Všechny církve byly jednotné v tom, že založení církve nastalo Poslední večerí, že ona je trvalým měřítkem církevnosti. Proto i ruští exiloví teologové ve Francii začali prohlubovat eucharistickou eklesiologii, která v katolické církvi získala značný ohlas po Druhém vatikánském koncilu.

¹ Srv. J. RATZINGER, „Ursprung und Wesen der Kirche“, in: *Zur Gemeinschaft gerufen. Kirche heute verstehen*, Freiburg i. Br. 1991, s. 11-42.

² Srv. J. GNILKA, „Was heißt „Kirche“ nach den Synoptischen Evangelien“, in: *Kirche. Ursprung und Gegenwart*, Freiburg i. Br. 1984, s. 11-17; srv. J. RATZINGER, „L'interpretazione biblica in conflitto. Problemi del fondamento ed orientamento dell'esegesi contemporanea“, in: *L'esegesi cristiana oggi*, (vyd. L. PACOMIO), Casale Monferrato 1991, s. 93-125.

³ Srv. J. RATZINGER, „Vom Wiederauffinden der Mitte. Grundorientierungen“, Freiburg i. Br. 1997, s. 127-130. J. Ratzinger zde přehledným a kritickým způsobem poukazuje na výklady vybraných autorů, se kterými katolický teolog nemůže souhlasit.

⁴ Srv. M. BRAITO, *Církve*, Krystal, Olomouc 1946, s. 13.

3. Po druhé světové válce se Evropa rozdělila na dva tábory, kde jedna část lidí žila podle liberálního modelu a stala se bohatší oproti lidem za železnou oponou, kteří se současně stali mluvčími chudých národů v Jižní Americe, Africe a Asii. Těmito událostmi byly iniciovány i rozmanité teologické přístupy.

Na Západě se vyskytly různé varianty liberální teologie v nových formách, jmenujme např. eschatologický výklad Ježíšovy zvěsti. Ježíš již není chápán jako čistý moralista, ale jako protiklad ke kultu a k dějinným institucím Starého zákona. Tvoří se jasná dělicí čára mezi Starým a Novým zákonem, to znamená, že na jedné straně jsou proroci a kněží, kult, právo a instituce, na druhé straně je pak prorocká služba, charisma a svoboda. Proto jsou kněží, kult, instituce a právo chápány negativně a jako překonané pojmy, protože samotný Ježíš se postavil proti kněžím, byl přece charismatik a stál v profetické službě. Tak se vytvořily nové formy liberálního individualismu. Ježíš hlásal konec institucím, jeho eschatologická zvěst ohlašovala konec světa, tedy konec institučnosti a začátek charizmatického eónu. O církvi jako instituci nemůže být v jeho hlásání ani zmínka, protože by to odporovalo eschatologické radikalitě.

Marxisticky zaměřená biblická interpretace měla svůj základ v liberalitě a protiklad mezi kněžím a proroky vyřešila pojmem třídního boje jako zákona dějin. Ježíš podle této interpretace přišel o život v boji proti mocným, kteří potlačovali chudé, a tak se stal symbolem trpícího a bojujícího proletariátu, lidu, který chce být jednou svobodným. Eschatologický charakter Ježíšovy zvěsti poukazuje na konec třídní společnosti, na vítězství poražených a nastolení společnosti, kde si budou všichni rovni. Ježíš podle této interpretace nikde nemluví o církvi, ale o Božím království. Vítězové budou žít v království socialismu. Eklesiologie má potud význam, pokud se postaví za církev lidu a nikoli hierarchickou církev (úřední církev) a bude sledovat jezuánské cíle, totiž rozbití instituce a budování nové svobodné společnosti.

Těmito poznámkami je nastíněna následující kapitola, totiž biblické svědectví o Ježíšovi a jeho církvi v interpretaci katolické teologie.

2 NOVOZÁKONNÍ SVĚDECTVÍ O PŮVODU A PODSTATĚ CÍRKVE

2.1 JEŽÍŠ A CÍRKEV

Ježíš hlásal bezprostřední příchod Božího království (nebeského království), nikoliv příchod církve. Boží království je zmíněno v Novém zákoně 122x, samotný Ježíš užívá pojem Božího království 90x. Proto se stala sloganem Loisyho výpověď, že Ježíš hlásal Království, a místo toho přišla církev. Jsou však pojmy církve a království skutečně protichůdné? Židé chápali Boží království jako shromáždění lidí bez poskvrny hříchu. Ježíš chtěl shromáždit rozptýlený lid, protože jednal na způsob profetického a spásného znamení. I Jan Křtitel, který oznamoval blízkost Mesiáše, shromažďoval hříšníky, aby jim dal možnost očištění, obrácení a pokání. Eschatologická dimenze víry vždy působila výzvu ke shromáždění, jak to např. vidíme v tehdejší kumránské obci. Tím spíše Ježíš, který hlásal eschatologický charakter Božího království, nutně musel požadovat shromáždění rozptýleného Božího lidu (srv. J 11,52; Mt 12,30), o kterém se

vyjadřuje v mnoha symbolických obrazech, např. v podobenstvích o stádcí, svatební hostině, rostlině, Boží stavbě a Božím městě. Působivý obraz je o Boží rodině, kdy Bůh je otcem, popř. Ježíš, ostatní jsou děti Boží (srv. Mk 10,24; Mt 11,25). Jan Křtitel a jiné komunity orientované eschatologicky poukazují na blízkost Božího království, ale Ježíš hlásá, že již přišlo, je zde, je přítomné právě dnes. Jeho slova, že Boží království je blízko (srv. Mk 1,15), znamenají explicitně: Bůh je blízko. Ježíš sám je reprezentantem Boží blízkosti, proto pojmy osoby Ježíše, Božího království a Boží blízkosti splývají v jedno. Kde je Ježíš, tam je Boží království, kde je Boží království, tam je přítomná Ježíšova osoba. Shromáždění lidu do Božího království se netýká jen starozákonního lidu, ale všech lidí. Ježíš je zakladatelem nového Božího lidu, který se postupně sjednocuje v samotném Ježíši. Nový Boží lid vlastně vzniká jeho osobním voláním a odpovědí jednotlivého člověka, který mu chce patřit.

Důležitým zdůrazněním toho, že učedníci s Ježíšem vytvářejí jiné společenství než jsou společenství ostatní, je vyjádřeno jejich společnou modlitbou, kterou se odlišovali od jiných komunit. Učedníci přímo žádají Ježíše, aby je naučil modlit se. Vytvářejí tak s Ježíšem zvláštní společenství, které je zárodkem vznikající církve. Společenství lidí s Ježíšem a jejich otevřenost vůči Bohu se stává v apoštolské době základem církve.

V těchto začátcích církve stojí dvanáct apoštolů, ke kterým později patří sedmdesát dva dalších učedníků, kteří symbolizují podle židovské tradice (srv. Gn 10; Ex 1,5; Dtn 32,8) počet nežidovských národů v celém světě. Proto symbolickým způsobem tento počet poukazuje na Ježíšův nárok získat za učedníky všechny národy. Dvanáct učedníků dostává po vzkříšení titul apoštolové, zatímco předtím byli nazýváni slovem dvanáct. Raná církev i tento počet považovala za důležitý, proto po zradě Jidášem byl počet doplňován (srv. Sk 1,15-26). Počet dvanáct vyjadřoval počet synů Jakoba, tedy kmenů Izraele. Dvanáct mužů je základem tohoto národa. Jaký smysl mělo toto společenství dvanácti? Vyjadřuje to text u Mk 3,14: „(...) aby byli s ním, protože je chtěl posílat kázat“. Zjistěte je v rané době církve počet apoštolů důležitý, ale ještě více důležité je bytostné sjednocení s Ježíšem kvůli tomu, že mají kázáním zprostředkovat důležitost bytostného sjednocení s ním.

Na základě společné modlitby učedníků s Ježíšem můžeme dospět k dalšímu poznatku. Ježíš chodil na modlitby s učedníky do chrámu, kde se účastnil tehdejšího náboženského kultu. Přesto je učí modlit se modlitbu „Otče náš“ a chce se s nimi modlit před začátkem svého utrpení v Getsemanské zahradě; Ježíš postupně vytváří jiný druh kultu než je chrámový. Nový Boží lid potřebuje totiž nový kult. Slavení eucharistie při Poslední večeři, která navazuje na sinajskou smlouvu, poukazuje na to, že Božím služebníkem je Ježíš a stávající shromáždění je zárodkem nového Božího lidu. Je zřejmé, že starý kult Izraele padne, vznikne nový Boží lid s novým kultem, kde středem kultického dění nebude zděný chrám, ale tělo Kristovo.

Ustanovení eucharistie před Ježíšovým utrpením je zvěstováním konce starého kultu a konkrétním založením nového Božího lidu s novým vyjádřením vztahu k Bohu. Tento nový lid má účast na těle a krvi Ježíše Krista, protože on za tento lid prolévá svou krev na kříži. Nové hlásání nového Božímu lidu spočívá ve výzvě ke sjednocení

a společenství s Ježíšem Kristem. Nový Boží lid je nový z toho důvodu, že se váže na Ježíšovu osobu, která mu otevírá přístup k Bohu.

Lze konstatovat, že vznik církve či nového Božího lidu je vázán na osobu a dílo Ježíše Krista; kde se slaví eucharistie, tam stále vzniká církev, která sjednocuje různorodost osob v celém Božím lidu. ve slavení eucharistie je tajemným způsobem přítomen Pán, který stále koná funkci shromažďující, sjednocující a tvořící.

2.2 SEBEPOCHOPENÍ CÍRKVE JAKO Ε'ΚΚΛΗΣΙΑ

Církev apoštolské doby nám zanechala k reflexi o církvi dva důležité pojmy: „lid Boží“ a „Tělo Kristovo“. Je jisté, že název „lid Boží“ označuje především v novozákonní době izraelský národ, nikoliv církev, ale slovo Ε'ΚΚΛΗΣΙΑ vyjadřuje existenci společenství, které pochází od činnosti samotného Ježíše, tj. svolávat rozptýlený Boží lid. Latinský překlad tohoto slova je „ecclesia“. Slovo v sobě skrývá hebrejský kořen „qahal“ a myslí se jím „shromáždění lidu“, které se konstituovalo kultovním jednáním, ale přesto mělo právní a politickou dimenzi.⁵ Shromáždění lidu ve smyslu qahal se odlišovalo od řeckého pojetí shromáždění, protože zde do starozákonního shromáždění patřily ženy a děti k naslouchání a výkladu Písma. Symbolem židovského shromáždění je shromáždění podle sinajského modelu (srv. Ex 24,3-11). Protože dějiny Izraele ukázaly, že lid je stále rozptýlený a podrobován útlaču, vzniká v lidu víra, že Bůh sám založí a shromáždí svůj lid, který je odůvodněným předmětem jejich naděje. Modlitba o vznik konečného shromáždění lidu je zakotvená v pozdních židovských textech.⁶

Vznikající církev, která se chápala jako „ecclesia“, naznačuje, že shromáždění lidu konečně již nastalo, protože ukřižovaný a zmrtvýchvstalý Kristus je živým Sinajem, k němu lze vystoupit a kolem něj je shromážděn lid. List Židům to dosvědčuje slovy: „Nepřistoupili jste k hmotné hoře, z které šlehal oheň a která byla zahalena mračnou temnotou a bouří, a přitom za zvuku trouby byly prohlášeny předpisy. (...) Vy však jste přistoupili k hoře Siónu a k městu živého Boha, k nebeskému Jeruzalému: ke shromáždění obrovského množství andělů a k obci prvorozců, kteří jsou zapsáni v nebi; přistoupili jste k soudci, Bohu všech, k duším spravedlivých, kteří už dosáhli cíle, a k Ježíši, prostředníku nové smlouvy, a byli jste pokropeni krví, která mluví důrazněji než krev Ábelova“ (Žid 12, 18-24). „Lid Boží“ má v Novém zákoně jiný obsah než starozákonní: poukazuje na spirituální a eschatologickou dimenzi. Toto nové společenství je odvozeno od osoby Ježíše Krista, v něm lze mít účast na jeho těle a krvi, a toto společenství je plné dynamiky Ducha svatého. Novozákonní pojem „ecclesia“ má spásně-dějinnou kontinuitu se starozákonním pojmem smlouva, ale v novozákonní době dostává nový obsah. Pokud měl starozákonní pojem „smlouva“ charakter zákona a spravedlnosti, pak v novozákonních knihách „nový zákon“ označuje lásku, která je odleskem lásky Ježíše Krista, který z lásky k lidem vydává svůj život na kříži.

⁵ Srv. H. FRIES, *Fundamentaltheologie*, Styria, Graz 1985, s. 330; 423.

⁶ Srv. J. MARBÖCK, „Das Alte Testament und die jüdische Wurzeln des Christentums“, in: *Theologisch-praktische Quartalschrift* 1 (1999) s. 9-19; 11.

Slovo „ecclesia“ znamená v Novém zákoně kultické shromáždění, místní křesťanskou obec, a také všechny křesťany v tehdejší celosvětové oblasti. Církví se vždy rozumí shromáždění těch, kteří vyznávají, že původcem a zakladatelem tohoto shromáždění je osoba Ježíše Krista. V teologii je používám termín „eklesiologický střed“ církve, čímž se míní takové shromáždění lidí, kteří společně slaví Poslední večeři ustanovenou na Zelený čtvrtek Ježíšem Kristem. I když se kolem něho shromažďují křesťané na různých místech, přesto se jedná o jedno shromáždění jednoho lidu.

Apoštol Pavel v listě Galat'ánům argumentuje typicky židovským a rabínským způsobem na příslibení, které bylo dáno Abrahámovi a jeho potomstvu: myslí tím singulár, tedy Krista. Podle Pavlova přesvědčení není vícero příslibů, ale jeden, a tím je osoba Ježíše Krista. Proto všichni pokřtění jsou „jeden v Kristu Ježíši“ (srv. Gal 3,28), čímž Pavel míní jednotu církve a církev vůbec. Cílem shromážděného lidu je plná jednota se zakladatelem církve, to znamená také jednota lidí s Bohem.

2.3 NAUKA APOŠTOLA PAVLA O CÍRKVI⁷

Novozákonní pojem „lid Boží“ je nutno vidět v souvislosti s kristologií, která není abstraktní teorií, ale je konkrétním dění ve křtu a eucharistii. Když apoštol Pavel nazývá církev „tělo Kristovo“, pak je přesvědčen, že zmrtvýchvstalý Kristus je garantem církve a je v ní přítomen neviditelným - pneumatologickým způsobem.⁸ v Pavlově myslí je semitská představa o tzv. korporativní osobnosti, kterou lze popsat následovně: my všichni jsme Adam, my všichni jsme jen jedním člověkem. V semitském myšlení nepřevládal tak silně subjektivismus jako v novověku, spíše naopak vládlo přesvědčení, že k vlastnímu „já“ se člověk dopravuje prostřednictvím „ty“ a vzájemným pronikáním. V Pavlově pojetí jsme všichni v Kristu, protože máme všichni účast na jeho osobě prostřednictvím eucharistie. Toto přesvědčení dokumentuje slovy: „Kalich požehnání, který žehnáme – není to účast v Kristově krvi? Chléb, který láme – není to účast v Kristově těle? Protože je to jeden chléb, tvoříme jedno tělo, i když je nás mnoho, neboť všichni máme účast na jednom chlebě“ (1 Kor 10,16-18). Podle je Pavla Poslední večeře podstatným aktem pro založení církve. Tělo v semitském jazyku je lidská bytnost, pojem tělo v tomto smyslu nemá nic společného s biologickou stránkou člověka. Formulace *dát tělo a krev za druhé* neznamená nic jiného, než obětování se. Vyjádření, že jíme tělo, znamená pronikání dvou subjektů, láskyplné spojení, vzájemnou blízkost a jednotu, opravdové „communio“ srdcí, myslí a duše, které vylučuje blok neporozumění. Lidé a Kristus se stávají či jsou jedním tělem, tj. církví.

Přijímání eucharistie tvoří církev, protože se boří nepřístupné hradby subjektivity a tvoří se hluboké existenciální společenství lidí s Kristem. Pojem „tělo Kristovo“ užívaný Pavlem pro církev tedy znamená neustálé vznikání církve prostřednictvím osoby zakladatele církve na základě příslibu, že kde se slaví eucharistie, tam je přítomný

⁷ Podrobné studie zabývající se eklesiologií Nového zákona lze najít in: R. KAMPLING/ T. SÖDING (vyd.), *Eklesiologie des Neuen Testaments*, Herder, Freiburg i. Br. 1996.

⁸ Srv. J. RATZINGER, *Das neue Volk Gottes*, Patmos, Düsseldorf 1972, 19-22.

a účinně působící v srdcích lidí. „Corpus verum“ bylo do středověku označení církve, „corpus mysticum“ pak eucharistie. Tato označení odpovídají myšlenkovému modelu apoštola Pavla.

Pavlovi není neznámá ani idea snoubenecké lásky, kterou si vypomáhá pro vyjádření skutečnosti tajemství církve. Biblická filosofie lásky je již vyjádřena ve slovech Geneze 2,24, kde se připomíná mužům, že muž opustí otce a matku, připojí se ke své ženě, a ti se pak stanou jedním tělem. V podobném duchu uvažuje Pavel, když píše: „Kdo se však oddá Pánu, je s ním jeden duch“ (1 Kor 6,17). Slovem „duch“ se chápe duchovní existence člověka, duchovní spojení člověka a církve s Kristem. Pavel také myslí na Ducha sv., který oživuje církev.

Láska odstraňuje a překonává bariéry mezi lidmi. Pavlova teologie církve je zaměřena na skutečnost eucharistického tajemství, které v sobě ukrývá dimenzi lásky, jenž je skryta v pojmu „tělo Kristovo“. Eucharistie odstraňuje a překonává bariéry nejen mezi lidmi, protože je projevem lásky, ale také mezi člověkem a Bohem. Církev jako tělo Kristovo již nerozlišuje rozdíly mezi lidmi, zda se jedná o muže či ženu, o otroka nebo člověka svobodného, ale všichni lidé si jsou rovni v Kristu Ježíši. Jako muž a žena tvoří jedno tělo, tak církev a Ježíš Kristus. Církev není Kristus, ale je milující nevěstou, která plní službu lásky vůči milovanému.

Pojmy „tělo Kristovo“ a „nevěsta/snoubenka“ se stávají výzvou vůči každému křesťanu, která nedovoluje chápat církev čistě juridicky, ale dynamicky a v jejím personálním existenčním charakteru. Život církve je zaměřen především relacionálně, bez relací by totiž pojmy „snoubenka“ a „tělo Kristovo“, užívané pro církev, ztratily zcela smysl. Tímto je ale naznačeno, že církev není nikdy hotová, že má zapotřebí stále obnovy, protože popsání vztahy je nutno pořád prohlubovat a obnovovat. Sjednocování lidí navzájem a s Kristem není nikdy dokončené, vyžaduje trvalé obrácení a upřenou pozornost k těmto vytčeným cílům.

Z nauky o církvi jako o těle Kristově pro Pavla vyplývá, že církev je novým Božím lidem, protože tento lid je sjednocen s Kristem a stojí v tajemném vztahu k Bohu jako Otcí.⁹

Církev historicky vzešla z izraelského národa a přijala jméno „lid Boží“. Ale i toto pojmenování pochází od Izraele, který putoval pouští a chápal sám sebe jako národ, který patří Bohu. Starozákonní texty dosvědčují, že má jméno „Hospodinovo shromáždění“ (srv. Nm 20,4; Dt 23,1a). Protože církev založená Kristem je shromážděním lidí ze všech národů a protože lidé v církvi na základě křtu, víry, naděje a lásky patří Bohu, proto církev převzala označení „Boží lid“ sama na sebe. Konstituce II. vatikánského koncilu *Lumen gentium* v kapitole 2. vysvětluje název církve „Boží lid“ podrobným způsobem. Společenství věřících v církvi nelze ovšem chápat jako důsledek přirozeně nutných sociologických a dějinných zákonitostí, ale jako výsledek přátelské blízkosti a lásky Boha, který se obrací na člověka a očekává svobodnou odpověď.

Církev jako „lid Boží“ má své kořeny v hluboké historii izraelského národa, protože význam starozákonní smlouvy podnítil pochopení tohoto národa, že patří Bohu; v tom byla jeho velikost a bohatství. Proto církev z hlediska teologie stvoření získala

⁹ Srv. V. BOUBLÍK, *Boží lid*, Kostelní Vydří 1997, s. 84-85.

pojmenování „ecclesia ab Abel“,¹⁰ protože je dílem Boha Otce. Společenství izraelského národa a Boha bylo konstitutivním elementem národa ve všech nesnázích a zkouškách, které jej provázely. Izrael se stal znamením spásy, jeho úkolem bylo žít tak, jak to odpovídá jeho označení, že je lidem Božím. Společenství s Bohem, které Izrael prožívá jako konkrétní a dějinnou zkušenost, má ohlašovat všem národům a správně reprezentovat obraz Boha, který si jinak člověk tvoří podle vlastních představ.

Pojem „Boží lid“ je užíván Novým zákonem velmi často, ale jen na málo místech je to označení pro církev. Církev se chápe jako shromáždění vyvolených, kteří učinili zkušenost s Bohem, tj. s Ježíšem Kristem, proto je lidem Božím a novým znamením spásy pro všechna pokolení. Vědomí, že je „lid Boží“, ji podněcuje, aby se silou Boží vymanila z hříchu a spletnosti zla, neklaněla se bůžkům, ale pravému Bohu a poukazovala na spravedlnost nikoliv lidskou, ale Boží. Církev přijala označení „Boží lid“ v univerzálním smyslu slova. Proto své vyvolení chápe jako oddělení se od násilí, egoismu a nespravedlivých forem projevů života, nechce zdůrazňovat jen a jen sebe. Z pojmu „lid Boží“ naopak vyplývá rovnost všech členů církve, nutnost smíření lidí, společenství a sjednocení. Církev za svým jménem „lid Boží“ vidí projev lásky Boží, která chce vytrhnout lidstvo z hříchu, a církev má vědomě žít duchem služby, která přivádí všechny ke smíření s Bohem i mezi sebou.

Označení církve jako „Boží lid“ má ekumenický dosah. Když papež Pius XII. Napsal ve své encyklice o církvi jako těle Kristově, že příslušnost k ní je dána křtem, pravou vírou a právním aspektem jednoty, pak byli všichni nekatolíci z církve vlastně vyloučeni.¹¹ Když II. vatikánský koncil zdůraznil pojem „lid Boží“, pak to bylo hlavně z důvodů ekumenických, ale také jako korektura představy, že církev není „žijícím Kristem na zemi“ nebo „Božím královstvím na zemi“. Pokud zazněla kritika reformovaných teologů vzhledem k tomu, že docházelo téměř k identifikaci církve s Kristem, byla to kritika dobře míněná, protože pocítovali tendence k sebeoslavování a sebezbožštění církve. Chtěli především ve své kritice říci, že církev je církví hříšných lidí, ale přesto tito lidé jsou Božím lidem.

Pojem Boží lid poukazuje na putování pouští Izraelem a církve dějinami. Kdo putuje, nemůže být ještě u cíle putování. Proto církev není cílem putování, ale doufá, že k cíli teprve dojde. Všechny její instituce a úřady nutně mají vyjadřovat svou provizornost; eschatologická dynamika církve poukazuje na společenství s trojjediným Bohem, který je cílem poutnického stavu církve.

Církvi je nutno porozumět také z pneumatologického hlediska. Vyjádření vztahu eklesiologie a pneumatologie je důležité pro pochopení církve. Východní církve mají v nauce o církvi zabudovanou současně i podstatnou nauku o Duchu sv. Eklesiologie nebyla nikdy redukována na kristologii (srv. 2 Kor 3,4-4,6).¹² Kristologické porozu-

¹⁰ „Ecclesia ab Abel“ může také vyjadřovat vztah Izraele a církve prostřednictvím kategorie „praeparatio ecclesiae“. Srv. H. FRIES, *Fundamentaltheologie*, Styria, Graz 1985, s. 340.

¹¹ Srv. PIUS XII., „Mystici corporis“ z r. 1943, in: *AAS* s. 202.

¹² Srv. P. J. GRÄBE, „Καὶνὴ διαθῆκη in der paulinischen Literatur“, in: R. KAMPLING/ T. SÖDING (vyd.), *Eklesiologie des Neuen Testaments*, op. cit., s. 277-287; s. 279-280.

mění církve vede k posílení inkarnatorní struktury církve a jejich institucí, zatímco pneumatologické pojetí církve vede k otevřenosti církve a zdůrazňuje její svobodu. Akcenty této eklesiologie nesměřují ke zdůraznění institučnosti církve, ale k ekumenickému dialogu i dialogu s ostatními monoteistickými náboženstvími. Pneumatologické akcenty církve (srv. Ef 2,18; Ef 4,11-12; 1 Kor 3,16; 6,19; 1 Kor 12,4; Gal 4,6; Gal 5,22; Řím 8,15-16) zdůrazňují její charismatickou strukturu, která je protikladem k pouhému právnímu pojetí církve, uniformitě v církvi a církve, a církev je viděna spíše jako plod svobody. Je nutno překonávat umělé protiklady mezi kristologickým a pneumatologickým pojetím církve, neboť se jedná o akcenty, které se jinak vhodně vzájemně doplňují. Vyznání víry, které vyslovuje „věřím v církev“, vyjadřuje víru v přítomnost Ducha svatého v církvi, který je garantem toho, že církev ve své podstatě v každém dějinném období je tou církví, která má spásné poslání od svého zakladatele, a v tomto ohledu je zaručena její kontinuita do všech jejích dějinných období. Církev si je pod vlivem Ducha sv. vědoma, že nejen svět se mění, ale že také církev musí měnit svou tvář vůči světu, do kterého je poslána, aby instituce světa a jeho zákony byly ovlivněny duchem křesťanství. To je důvodem, proč církev je povinna přemýšlet o své vlastní identifikaci a svém vztahu k situaci lidí v dnešním světě.

3. SHRUTÍ POZNATKŮ

Založení církve nastalo působením Ježíše Krista, ale nikoliv právním aktem nebo dílem jednoho okamžiku, ale postupným procesem. Pro vznikání církve bylo důležité hlásání Ježíše o příchodu Božího království a spásné univerzální Boží vůli. Vznikání církve mělo různé fáze a stupně. Nejprve to bylo volání dvanácti apoštolů k následování a ustanovení Petra do jejich čela. Židovské prostředí je sice chápalo jako nějakou novou sektu, ale toto společenství lidí se později považovalo za „pravý Izrael“, který je konstituován z židů, a především z pohanů. Pro vznik církve bylo důležité ustanovení Poslední večeře, smrt Ježíše na kříži a jeho zmrtvýchvstání, které ukázalo, že za slovy a činy Ježíše stojí Bůh. Seslání Ducha sv. O Letnicích je dalším konstitutivním prvkem v založení církve, která pochopila, že její misijní zaměření patří k její podstatě. Letnice pak ukázaly, že církev bude především pro pohany „novým Izraelem“, když se oddělila od „starého Izraele“. Církev je založena na základě božského práva, a nikoli lidského.